

ΤΟ «ΓΕΓΟΝΟΣ» ΩΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ-ΚΕΛΥΦΟΣ. ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΣΩΜΑΤΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ¹

ΣΤΑΜΑΤΙΑ ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ & ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΙΚΡΟΣ

This study analyses the lexico-grammatical patterns favored by Greek writers and speakers in the use of the shell noun “γεγονός”. The material discussed is derived from the corpus of Greek Texts (C.G.T.), which consists of written (academic, journalistic) and oral (news, interviews, parliament speeches) texts. “Γεγονός” as a shell noun appears in high frequencies in our data and is preferably used in the written texts. It is also argued that collocations and patterns of this noun play a crucial role in genres and concur with generic purpose. Special attention is devoted to the functions and sub-functions (ideational, textual and interpersonal: informative, evaluative, argumentative) which these patterns fulfill.

1. Εισαγωγή

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα αλλά και γόνιμη έχει αποδειχθεί τα τελευταία χρόνια η μελέτη μιας κατηγορίας των αφηρημένων ουσιαστικών που εμφανίζουν υψηλή συχνότητα σε ηλεκτρονικά σώματα κειμένων (ΗΣΚ) και παράλληλα αποτελούν ευέλικτα, δυναμικά, πολυλειτουργικά γνωσιακά και γλωσσικά μέσα. Πρόκειται για τα ουσιαστικά-κελύφη (shell nouns), που συμπυκνώνουν μια σύνθετη πληροφορία, η οποία προηγείται ή έπεται στον λόγο.

Τα ουσιαστικά αυτά αναφέρονται με μια ποικιλία όρων ανάλογα με τον ερευνητή και την προσέγγιση. Έτσι, τα εντοπίζουμε στη βιβλιογραφία ως γενικά ουσιαστικά (general nouns) κατά τους Halliday & Hasan (1976), λεξιλόγιο τύπου 3 (type 3 vocabulary), μη συγκεκριμένα ουσιαστικά (unspecific nouns) και μεταγλωσσικά ουσιαστικά (metalanguage nouns) κατά τον Winter

1. Από τη θέση αυτή θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους συναδέλφους, Δ. Γούτσο, Α. Μόξεο και Ε. Παναρέτου για τις πολύτιμες παρατηρήσεις τους, οι οποίες μας βοήθησαν να παρουσιάσουμε με μεγαλύτερη ευκρίνεια και συστηματικότητα τα ευρήματα της έρευνάς μας.

(1977, 1992), αναφορικά ουσιαστικά (anaphoric nouns) κατά την Francis (1986, 1994), ουσιαστικά-σήματα (signalling nouns) κατά τον Flowerdew (2003a), ουσιαστικά-περιέκτες (container nouns) κατά τον Vendler (1968), ουσιαστικά-φορείς/κομιστές (carrier nouns) κατά τον Ivani (1991), ετικέτες (advance labels) σύμφωνα με την Tadros (1994), ουσιαστικά-κελύφη (shell nouns) κατά τον Schmid (2000) και τις Hunston και Francis (1999), χωρίς βέβαια να καλύπτουν οι παραπάνω όροι τις ίδιες ακριβώς κατηγορίες αφηρημένων ουσιαστικών. Αναφορές για τα χαρακτηριστικά τους βρίσκουμε επίσης στις γραμματικές των Jespersen (1927) και Routsma (1929), καθώς και στις νεότερες των Quirk et al. (1985) και Sinclair (1990). Ιδιαίτερα σημαντικές, ιδίως για την κειμενική λειτουργία τους, αποτελούν πρώιμες και μεταγενέστερες έρευνες στον γερμανόφωνο χώρο (Raible 1972, Krenn 1985, Koepfel 1993). Η πολυλειτουργικότητα των ουσιαστικών αυτών, η συχνότητα της παρουσίας τους, ιδιαίτερα σε κάποια κειμενικά είδη, καθώς και τα προβλήματα που παρατηρούνται κατά τη χρήση τους από τους φυσικούς και περισσότερο από τους μη φυσικούς ομιλητές, έδωσε τα τελευταία χρόνια μια ιδιαίτερη ώθηση στη συστηματική μελέτη τους. Μεταξύ των κυριοτέρων μελετών συγκαταλέγεται αυτή του Schmid (2000), όπου εξετάζονται με συστηματικότητα οι λειτουργίες 670 ουσιαστικών που εμφανίζουν την ιδιότητα του κελύφους σε ΗΣΚ της Αγγλικής.

Η ονομασία ουσιαστικά-κελύφη, που είναι και η πιο πρόσφατη, θεωρούμε ότι αποκαλύπτει με μεταφορικό και επομένως παραστατικό τρόπο τη λειτουργία των ουσιαστικών αυτών. Συγκεκριμένα, όπως ένα κέλυφος συγκρατεί και προστατεύει ένα συγκεκριμένο και αναγνωρίσιμο κάθε φορά περιεχόμενο, έτσι και τα ουσιαστικά-κελύφη συμπυκνώνουν, περιέχουν, αλλά και σηματοδοτούν μια σύνθετη πληροφορία. Αποτελούν την ετικέτα με την οποία η πληροφορία αυτή αναγνωρίζεται και μπορεί να μεταφερθεί σε διάφορα σημεία του κειμένου. Ο ομιλητής επιλέγει ένα ουσιαστικό-κέλυφος για να δημιουργήσει ένα συγκεκριμένο γνωσιακό κέλυφος για μια σύνθετη πληροφορία που προηγείται ή έπεται και, παράλληλα, με αυτό το συγκεκριμένο κέλυφος δίνει τη δική του ετικέτα σε ένα πληροφοριακό περιεχόμενο. Τα ουσιαστικά-κελύφη αποτελούν μια λειτουργική τάξη που κατέχει μια ενδιάμεση θέση μεταξύ των συγκεκριμένων ουσιαστικών και των αναφορικών αντωνυμιών, ισορροπώντας έτσι ανάμεσα στην εννοιολογική σταθερότητα και την πληροφοριακή ευκαμψία (Schmid 2000: 19). Εκφράζουν αφηρημένες σχέσεις (γεγονότα, ιδέες, εκφωνήματα) και συμβάντα (καταστάσεις, ενέργειες, διαδικασίες) και είναι μη συγκεκριμένα και ακαθόριστα (unspecific)². Δεν αναφέρονται σε συγκεκριμένα πράγματα του εξωτερικού κόσμου, αλλά αποτελούν μεταγλώσσα για μια πληροφορία, τη φύση της οποίας εξηγούν μέσα στο κείμενο (Winter 1992: 133). Πρέπει να διευ-

2. Σύμφωνα με την έννοια που δίνει η Francis (1994: 83), η οποία επισημαίνει ότι η σημασία των ουσιαστικών αυτών χρειάζεται να διασαφηθεί μέσα στο κείμενο.

κρινήσουμε ότι η ιδιότητα του κελύφους δεν είναι μόνιμη και σύμφυτη με ένα ουσιαστικό. Υπάρχουν ουσιαστικά που εμφανίζονται συχνότερα με την ιδιότητα αυτή και άλλα σπανιότερα και περιστασιακά.

Τα ουσιαστικά-κελύφη έχουν κατά τον Schmid (2000: 13-19) τρεις βασικές λειτουργίες: α) τη σημασιολογική, κατά την οποία χαρακτηρίζουν τμήματα του κειμένου με σύνθετες πληροφορίες. Η λειτουργία αυτή συνδέεται άμεσα, επομένως, με την αξιολογική λειτουργία, την έκφραση της στάσης του ομιλούντος-γράφοντος προς το μήνυμα (Charles 2003: 314), β) τη γνωσιακή, σύμφωνα με την οποία παρέχουν μια παροδική εννοιολογική μορφοποίηση της πληροφορίας και γ) την κειμενική, καθόσον συνδέουν κειμενικά τμήματα μεταξύ τους και συμβάλλουν στη συνολική ερμηνεία του κειμένου. Αποτελούν μοναδικό γλωσσικό φαινόμενο, και επομένως άξιο παρατήρησης και ερμηνείας, διότι επιτελούν σημασιολογικές, πραγματολογικές και κειμενικές λειτουργίες, καθεμία από τις οποίες στη γλώσσα πραγματοποιείται με διαφορετικά, ανεξάρτητα γλωσσικά στοιχεία. (Schmid 2000: 19).

Η έρευνα έχει δείξει ότι τα ουσιαστικά αυτά στην Αγγλική γλώσσα εμφανίζονται εντασσόμενα σε τέσσερις βασικές και τυπικές λεξικογραμματικές δομές που εκφράζουν και συγκεκριμένες λειτουργίες: α) Noun-clause, β) Noun-be-clause, γ) that-Noun, δ) that-be-Noun. Οι τυπικές αυτές δομές αποτελούν παράλληλα και τους τρόπους αναγνώρισης και επισήμανσης των ουσιαστικών που φέρουν την ιδιότητα του κελύφους. Στη συνέχεια του άρθρου, θα προσπαθήσουμε να δείξουμε τις τυπικές λεξικογραμματικές δομές μέσα στις οποίες εμφανίζονται τα ουσιαστικά-κελύφη της Ελληνικής, να τις συγκρίνουμε με εκείνες της Αγγλικής και να τις σχολιάσουμε ως προς τη λειτουργία που επιτελούν.

Για τη συστηματικότερη περιγραφή των ουσιαστικών αυτών που έχουν γενικές και, επομένως, επιφανειακά παρόμοιες σημασίες, προτείνεται (Schmid 2000: 88) η κατηγοριοποίησή τους σε έξι σημασιολογικές τάξεις με βάση αντίστοιχα σημασιολογικά χαρακτηριστικά. Έτσι έχουμε ουσιαστικά γεγονотικά (factual), νοητικά (mental), γλωσσικά (linguistic), τροπικά (modal), καταστασιακά (circumstantial) και τα αναφερόμενα σε δραστηριότητες (eventive).

2. Υλικό - Μέθοδος

Για τη μελέτη μας χρησιμοποιήσαμε αυθεντικά κείμενα σε ηλεκτρονική μορφή (ΗΣΚ) τα οποία αποτελούν εύκολα προσβάσιμη πηγή δεδομένων και μας παρέχουν ασφαλή πληροφόρηση σχετικά με την χρήση ενός λήμματος στη μελετώμενη γλώσσα. Τα δεδομένα μας αντλήσαμε από το Σώμα Ελληνικών Κειμένων (ΣΕΚ), μια συλλογή σύγχρονων ελληνικών κειμένων από διάφορα κειμενικά είδη που συνεχίζει να εμπλουτίζεται στο πλαίσιο του Προγράμματος «Βασικό Σώμα Ελληνικών Κειμένων» (συνεργασία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου

Ακαδημαϊκά ΗΣΚ				
	Μέσο			
Θέμα	Περιοδικό	Ηλεκτρονικό	Βιβλίο	Σύνολο
Ανθρωπιστικά	270.457	94.725	427.365	792.547
Θετικές επιστήμες	137.368	53.659	-	191.027
Κοινωνικά οικονομικά	187.114	145.723	371.109	703.946
Σύνολο	594.939	294.107	798.474	1.687.520

Πίνακας 1

Δημοσιογραφικά ΗΣΚ			
	Είδος		
Θέμα	Άρθρο γνώμης	Ειδήσεις	Σύνολο
Ελεύθερου χρόνου	198.219	167.186	365.405
Κοινωνικά-πολιτικά	51.952	241.084	293.036
Οικονομικά	20.739	372.443	393.182
Σύνολο	270.910	780.713	1.051.623

Πίνακας 2

Αθηνών και του Πανεπιστημίου Κύπρου)³. Επιλέξαμε τρία κειμενικά είδη για τη μελέτη αυτή: α) Ακαδημαϊκά κείμενα (Α) από τον χώρο των ανθρωπιστικών, κοινωνικών, οικονομικών και θετικών επιστημών, β) Δημοσιογραφικά κείμενα (Δ) που περιλαμβάνουν άρθρα γνώμης και ειδήσεις και γ) Προφορικά κείμενα (Π) που αντλήθηκαν κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό από ομιλίες βουλευτών στο Ελληνικό Κοινοβούλιο, όπως βρίσκονται στα Πρακτικά της Βουλής, αλλά και από συνεντεύξεις και ζωντανό προφορικό λόγο. Έτσι είχαμε τη δυνατότητα να μελετήσουμε τα ουσιαστικά-κελύφη και να συγκρίνουμε την παρουσία καθώς και τις συνάψεις τους σε διαφορετικά κειμενικά είδη, τόσο ως προς την επικοινωνιακή κατάσταση και τον στόχο, αλλά και το επίπεδο ομιλίας (προφορικός-γραπτός λόγος). Η αναλυτική σύσταση των ΗΣΚ που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα ανά κειμενικό θέμα και μέσο φαίνεται στους πίνακες 1, 2 και 3.

Σκοπός της έρευνάς μας υπήρξε αρχικά η ανίχνευση των ουσιαστικών με την ιδιότητα του κελύφους τους στο ΣΕΚ, θέμα με το οποίο η σύγχρονη έρευνα δεν έχει ασχοληθεί συστηματικά. Μια πρώτη προσέγγιση αποκάλυψε την πα-

3. Σχετικά με το πρόγραμμα βλ. Γούτσος 2003α.

Προφορικά ΗΣΚ			
<i>Είδος</i>	<i>Ταξινόμηση</i>	<i>Μέσο</i>	<i>Σύνολο</i>
Ειδήσεις	Επίκαιρα νέα	Ραδιόφωνο	1.147
Ειδήσεις	Επίκαιρα νέα	Τηλεόραση	34.082
Ειδήσεις	Ψυχαγωγικά νέα	Τηλεόραση	75.557
Συνέντευξη	1 με 1	Ραδιόφωνο	44.734
Συνέντευξη	1 με 1	Τηλεόραση	223.925
Συνέντευξη	1 με 1	Ζωντανό	2.125
Συνέντευξη	1 με 2-3	Τηλεόραση	70.973
Συνέντευξη	1 με πολλούς	Τηλεόραση	91.920
Συνέντευξη	1 με πολλούς	Ζωντανό	101.235
Ομιλίες	Ακαδημαϊκές	Ζωντανό	30.292
Ομιλίες	Μη ακαδημαϊκές	Ζωντανό	1.687.612
Συνομιλία	1 με 2-3	Ζωντανό	4.091
Συνομιλία	Άλλο	Τηλέφωνο	8.376
		Σύνολο	2.376.069

Πίνακας 3

ρουσία μιας σειράς τέτοιων ουσιαστικών με ιδιαίτερη συχνότητα στο συγκεκριμένο ΗΣΚ της Ελληνικής, καθώς και την έντονη λειτουργικότητά τους τόσο στο σημασιολογικό-γνωσιακό, όσο και στο κειμενικό επίπεδο ανάλυσης. Οι συχνότητες με τις οποίες εντοπίστηκαν τα 15 συχνότερα ουσιαστικά-κελύφη στα (Α), (Δ), και (Π) υπο-ΗΣΚ της παρούσας έρευνας φαίνονται στους πίνακες 4 και 5. Οι πίνακες αυτοί βέβαια δείχνουν τη συνολική παρουσία των ουσιαστικών στα τρία είδη και όχι μόνο με την ιδιότητα του κελύφους. Όπως είναι κατανοητό, ένας τέτοιος κατάλογος μπορεί να καταρτισθεί μόνο όταν μελετηθούν όλα τα παραπάνω ουσιαστικά στα διάφορα είδη.

Στο παρόν άρθρο θα ασχοληθούμε με ένα από αυτά, το ουσιαστικό γεγονός, και θα προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε τις λειτουργίες που εμφανίζει στα δεδομένα μας.

3. Το «γεγονός» ως ουσιαστικό-κέλυφος. Λειτουργία στο ΣΕΚ

Το ουσιαστικό-κέλυφος γεγονός σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Schmid (2000) ανήκει στα γεγονοτικά, και μάλιστα στην πρώτη κατηγορία εξ αυτών, τα

Δημοσιογραφικά			
<i>Ουσιαστικό - κέλυφος</i>	<i>Απόλυτη Συχνότητα</i>	<i>Κανονικ. Συχνότητα⁴</i>	<i>%</i>
θέμα	721	686	0,069
θέση	620	590	0,059
περίπτωση	562	534	0,053
γεγονός	474	451	0,045
στοιχεία	468	445	0,045
αποτέλεσμα	422	401	0,040
τρόπο	416	396	0,040
βάση	395	376	0,038
προβλήματα	372	354	0,035
σχέση	346	329	0,033
πρόβλημα	326	310	0,031
κατάσταση	315	300	0,030
θέματα	275	262	0,026
διαδικασία	255	242	0,024
Ακαδημαϊκά			
<i>Ουσιαστικό - κέλυφος</i>	<i>Απόλυτη Συχνότητα</i>	<i>Κανονικ. Συχνότητα</i>	<i>%</i>
σχέση	1515	898	0,090
τρόπο	1335	791	0,079
χρήση	934	553	0,055
γεγονός	906	537	0,054
αποτέλεσμα	887	526	0,053
βάση	861	510	0,051
στοιχεία	846	501	0,050
θέση	845	501	0,050
πλαίσιο	764	453	0,045
περίπτωση	761	451	0,045
μορφή	744	441	0,044
έννοια	734	435	0,043
παράδειγμα	725	430	0,043
διαδικασία	711	421	0,042

Πίνακας 4

4. Η κανονικοποιημένη συχνότητα χρησιμοποιείται για λόγους σύγκρισης. Τα ΗΣΚ που χρησιμοποιήθηκαν ήταν ανισομεγεθή και για το λόγο αυτό οι απόλυτες συχνότητες τους κανονικοποιήθηκαν σε σταθερό μέγεθος ΗΣΚ 1.000.000 λέξεων.

Προφορικά			
<i>Ουσιαστικό - κλύφος</i>	<i>Απόλυτη Συχνότητα</i>	<i>Κανονικ. Συχνότητα</i>	<i>%</i>
θέμα	4311	1814	0,181
θέματα	1605	675	0,068
θέση	1430	602	0,060
πρόβλημα	1399	589	0,059
βάση	1375	579	0,058
ερώτηση	1373	578	0,058
προβλήματα	1155	486	0,049
τρόπο	1153	485	0,049
στοιχεία	1062	447	0,045
πράγματα	1040	438	0,044
σχέση	998	420	0,042
περίπτωση	971	409	0,041
διαδικασία	946	398	0,040
πλαίσιο	823	346	0,035
γεγονός	767	323	0,032

Πίνακας 5

ουδέτερα (neutral)⁵. Στην ίδια κατηγορία εμφανίζονται στα δεδομένα μας συχνότερα το ουσιαστικό *πράγμα* και σπανιότερα τα *περίπτωση* και *φαινόμενο*. Τα γεγονотικά ουσιαστικά δημιουργούν γνωσιακά κλύφη για αφηρημένες καταστάσεις και γεγονότα, ανήκουν στον κεντρικό πυρήνα-πρωτοτυπική κατηγορία των ουσιαστικών που φέρουν την ιδιότητα του κλύφους, αποτελούν τα πλέον μη καθορισμένα σημασιολογικά και, επομένως, λαμβάνουν ουσιαστικά το περιεχόμενό τους, τη σημασία τους, μόνο μέσα από το κείμενο (από το περιεχόμενο μιας φράσης ή πρότασης που προηγείται ή ακολουθεί) και, τέλος, στο υλικό μας παρουσιάζουν υψηλές συχνότητες.

Το ουσιαστικό *γεγονός* (όπως και τα περισσότερα ουσιαστικά με την ιδιότητα του κλύφους, Schmid 2000: 380) προέρχεται από το ρήμα *γίγνομαι* και μάλιστα από το ουδέτερο της μετοχής του παρακειμένου και απαντά ήδη στην αρ-

5. Οι υπόλοιπες κατηγορίες των γεγονотικών είναι κατά τον Schmid (2000: 92) τα αιτιολογικά (causal), αποδεικτικά (evidential), συγκριτικά (comparative), μεριστικά (partitive) και υποκειμενικά (attitudinal).

	Ακαδημαϊκά	%	Δημοσιογραφικά	%	Προφορικά	%
γεγονός (ουσ.-κέλ υφός)	505 [853] ⁶	5,05%	435 [457]	4,34%	322 [764]	3,21%
γεγονός (συνολ.)	569 [961]	5,69%	451 [474]	4,5%	345 [820]	3,45%

Πίνακας 6

	Γραπτά	%	Προφορικά	%
γεγονός (ουσ.-κέλ υφός)	478 [1310]	4,78%	322 [764]	3,21%
γεγονός (συνολ.)	524 [1435]	5,23%	345 [820]	3,45%

Πίνακας 7

χαιότητα. Η φράση *το γεγονός* χρησιμοποιείται από τον ομιλητή για να χαρακτηρίσει ένα πληροφοριακό περιεχόμενο ως πραγματικό και αληθές. «Υπογραμμίζει τον πραγματικό και αναπότρεπτο χαρακτήρα μιας πράξης... η οποία δεν μπορεί να διαψευστεί ή να αλλάξει» (Μπαμπινιώτης 2002, Λήμμα: «γεγονός»). Εκφράζοντας, επομένως, επιστημική βεβαιότητα αποτελεί δείκτη ενισχυτικού (booster) (Hyland 1998 στο Koutsantoni 2004: 166) των απόψεων του συγγραφέα και, όπως θα δείξουμε, συμβάλλει στην αποδεικτικότητα του μηνύματος.

Το γεγονός είναι από τα συχνότερα ουσιαστικά-κελύφη στα (Α) και (Δ). Σύμφωνα με τον πίνακα 4 κατέχει την 4η θέση στον κατάλογο συχνότητας των συγκεκριμένων ουσιαστικών στα δύο αυτά είδη. Στα (Π) αντίθετα κατέχει την 15η θέση. Τα (Α) και (Δ) ενδιαφέρονται, όπως φαίνεται, περισσότερο για τα γεγονότα, ενώ στα (Π) για θέματα και προβλήματα. Η συχνότητα του ουσιαστικού *γεγονός* (συνολική παρουσία/μόνο με την ιδιότητα του κελύφους) στα (Α), (Δ) και (Π) φαίνεται στον πίνακα 6.

Αν συγχωνεύσουμε τις δύο στήλες που δείχνουν την παρουσία του ουσιαστικού *γεγονός* στα (Α) και (Δ) και τα συγκρίνουμε με την τρίτη στήλη των (Π) έχουμε τον πίνακα 7, ο οποίος δείχνει ότι το συγκεκριμένο ουσιαστικό παρουσιάζει μεγαλύτερη συχνότητα στα γραπτά απ' ό,τι στα προφορικά ΗΣΚ.

Το γεγονός επομένως λειτουργεί κατεξοχήν ως ουσιαστικό κέλυφος (παρ. 1), παρά ως απλό αφηρημένο ουσιαστικό (παρ. 2):

1. Το γεγονός ότι πρέπει να πληρούνται οι κύριες προϋποθέσεις για παρέμβα-

6. Για λόγους σύγκρισης και κανονικοποίησης των διαφορετικών μεγεθών των δύο ΗΣΚ η απόλυτη συχνότητα (εμφανίζεται σε []) κανονικοποιήθηκε σε σταθερό μέγεθος ΗΣΚ μεγέθους 1.000.000 λέξεων.

ση προτού ξεκινήσουν οι συγκεκριμένες θεραπευτικές πρακτικές αντικρούει τους μύθους γύρω από τις γνωσιακές-συμπεριφοριστικές θεραπείες...(Α)

2. Οι περιπτώσεις α, β, γ1 είναι που μας ενδιαφέρουν εδώ γιατί αυτές εκφράζουν συσχετικό χρόνο, δηλαδή μια χρονική σχέση κατά την οποία ο εσωτερικός χρόνος ενός γεγονότος τίθεται ως εξαρτημένος χρόνος για ένα άλλο γεγονός. (Α)

Η λειτουργία του συγκεκριμένου ουσιαστικού στα παραπάνω παραδείγματα έγκειται στο ότι ο ομιλητής στο (1) χαρακτηρίζει ως γεγονός και όχι ως θέμα, πρόβλημα, ζήτημα κ.λ.π. το περιεχόμενο της συμπληρωματικής πρότασης που εισάγεται με το ότι. Αυτή τη συγκεκριμένη πληροφορία/στάση θέλει βέβαια να μεταδώσει και στον αποδέκτη του μηνύματος. Με την επιλογή του συγκεκριμένου ουσιαστικού-κελύφους στην εννοιολογική λειτουργία του μηνύματος προστίθεται επομένως και η διαπροσωπική (Halliday & Hasan 1976: 276), αλλά και η κειμενική λειτουργία, διότι συνδέονται συνοχικά και συνεκτικά δύο κειμενικά τμήματα. Στο (2) η χρήση του ουσιαστικού είναι αφηρημένη, γενική και χωρής το λειτουργικό-πληροφοριακό βάρος που έχει στο (1).

4. Λεξικογραμματικές δομές

Στο υλικό μας το ουσιαστικό γεγονός εμφανίζεται στις ακόλουθες λεξικογραμματικές δομές⁷ κατά σειρά συχνότητας⁸:

1. (το) (ΕΠΙΘ.) γεγονός (είναι) ότι2. γεγονός που/ το οποίο,3. Το γεγονός αυτό4. αυτό το γεγονός5. (είναι) (ΕΠΙΘ.) το γεγονός (είναι) (ΕΠΙΘ.)6. (είναι) (το) γεγονός (είναι) πως7. (αυτό) είναι (ΕΠΙΘ.) γεγονός8. το γεγονός+ΓΕΝ.

Πίνακας 8

Για να ποσοτικοποιήσουμε την σχέση του ουσιαστικού-κελύφους με τις δομές που αυτό εμφανίζεται, εφαρμόσαμε δύο δείκτες που συνοψίζουν ποσοτικά και αμφίδρομα την τάση συνεισφοράς του ουσιαστικού-κελύφους και συγκεκριμένων δομών. Τους δείκτες αυτούς χρησιμοποίησε για πρώτη φορά ο Schmid (2000: 54) και είναι οι εξής:

7. Με τις δομές αυτές (αλλά φυσικά όχι με την ίδια σειρά συχνότητας) εμφανίζονται και τα υπόλοιπα ουσιαστικά-κελύφη που εντοπίστηκαν στα δεδομένα μας.
8. Η σειρά αυτή με ελάχιστες αποκλίσεις είναι ίδια στα (Α), (Δ) και (Π).

(i) Ο δείκτης Έλκυσσης Δ.ΕΛ. (Attraction) που εκφράζει τον βαθμό στον οποίο μια λεξικογραμματική δομή ελκύει ένα συγκεκριμένο ουσιαστικό.

(ii) Ο δείκτης Εξάρτησης Δ.ΕΞ. (Reliance) που εκφράζει τον βαθμό στον οποίο η εμφάνιση ενός ουσιαστικού εξαρτάται από μια συγκεκριμένη λεξικογραμματική δομή.

Τόσο ο Δ.ΕΛ., όσο και ο Δ.ΕΞ. εμφανίζουν τις τιμές τους σε ποσοστά (%). Όσο μεγαλύτεροι είναι αυτοί οι δείκτες, τόσο μεγαλύτερη είναι η σχέση του ουσιαστικού-κελύφους με την δομή στην οποία εξετάζεται. Ο υπολογισμός τους γίνεται με βάση τους ακόλουθους τύπους:

$$\text{Δείκτης Έλκυσσης (Δ.ΕΛ.)} = \frac{\text{Συχνότητα του ουσιαστικού σε μια δομή}}{\text{Συνολική συχνότητα της δομής στο ΗΣΚ}}$$

$$\text{Δείκτης Εξάρτησης (Δ.ΕΞ.)} = \frac{\text{Συχνότητα του ουσιαστικού σε μια δομή}}{\text{Συνολική συχνότητα του ουσιαστικού στο ΗΣΚ}}$$

4.1. το γεγονός ότι

Το γεγονός εμφανίζεται κατεξοχήν με τη δομή *άρθρο + ουσιαστικό + συμπληρωματική πρόταση εισαγόμενη με το ότι* τόσο στα (Α), στα (Δ) όσο και τα (Π) επιβεβαιώνοντας τα δεδομένα της Αγγλικής. Ένας πρώτος υπολογισμός των συγκεκριμένων δεικτών για την σχέση που εμφανίζει το ουσιαστικό γεγονός με την δομή *το __ ότι* φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

	<i>Ακαδημαϊκά</i>	<i>Δημοσιογραφικά</i>	<i>Προφορικά</i>
Δ.ΕΛ. [<i>το __ ότι</i>]:	75% (315/421)	82% (202/247)	47,5% (382/804)
Δ.ΕΞ. [<i>γεγονός</i>]	37% (315/853)	44% (202/457)	50% (382/764)

Πίνακας 9

Ο Δ.ΕΛ. υπολογίστηκε για τα (Α) σε 75%, για τα (Δ) σε 82% και για τα (Π) σε 47,5%. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η δομή *το __ ότι* ασκεί σημαντική έλξη στο ουσιαστικό γεγονός, αφού στο 75% των περιπτώσεων εμφάνισής της στα (Α), στο 82% στα (Δ)⁹ και, πολύ λιγότερο, στο 47,5% στα (Π) εμπεριέχει το ουσιαστικό γεγονός. Αντίστοιχα υπολογίστηκε ο Δ.ΕΞ. για τα (Α) σε 37%, για τα (Δ) σε 44% και τα (Π)¹⁰ σε 50%. Αυτό δείχνει τον βαθμό εξάρτησης του ουσια-

9. Η διαφορά στον Δ.ΕΛ. των (Α) και (Δ) δεν είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2=0,5$, $p>0,05$).

10. Η διαφορά στον Δ.ΕΞ. των (Α), (Δ) και (Π) δεν είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2=2,8$, $p>0,05$).

	Γραπτά	Προφορικά
Δ.ΕΛ. [το ___ ότι]:	77,3% (517/668)	47,5% (382/804)
Δ.ΕΞ. [γεγονός]	39,4% (517/1310)	50% (382/764)

Πίνακας 10

στικού γεγονός από την δομή *το ___ ότι*. Τα συγκεκριμένα ποσοστά είναι ιδιαίτερα υψηλά και δείχνουν σημαντική εξάρτηση¹¹ του ουσιαστικού από τη συγκεκριμένη δομή. Το 44% των εμφανίσεων του ουσιαστικού γεγονός στα (Α), το 37% στα (Δ) και το 50% στα (Π) είναι μέσα στη δομή *το ___ ότι*.

Η χρήση των δύο δεικτών μας βοηθάει να ποσοτικοποιήσουμε την σχέση δομών και ουσιαστικών και δείχνει τον τρόπο με τον οποίο ουσιαστικά με ιδιαίτερα ασαφή και αφηρημένα σημασιολογικά χαρακτηριστικά αξιοποιούν τις περιβάλλουσες λεξικογραμματικές δομές για να κάνουν σαφέστερη τη λειτουργία τους. Για τον λόγο αυτό υπολογίσαμε τους δύο δείκτες στα συχνότερα περιβάλλοντα του ουσιαστικού γεγονός και συγκρίναμε κατά πόσο οι δείκτες αυτοί παραμένουν σταθεροί ή αλλάζουν ανάλογα με το κειμενικό είδος (ακαδημαϊκά-δημοσιογραφικά κείμενα) και τον τρόπο (προφορικό-γραπτό). Στον πίνακα 10 η σύγκριση του Δ.ΕΛ. στα γραπτά και τα προφορικά ΗΣΚ έδειξε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά¹². Ωστόσο, η σύγκριση του Δ.ΕΞ. δεν έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά¹³. Αυτό σημαίνει ότι η δομή *το ___ ότι* ελκύει το γεγονός περισσότερο στα γραπτά απ' ότι στα προφορικά κείμενα.

Τα ουσιαστικά που έχουν αυξημένη παρουσία στο ΣΕΚ είναι περισσότερο ευάλωτα. Χάνουν δηλαδή την αρχική τους σημασία και οδηγούνται σε γραμματικοποίηση. Πολλά ουσιαστικά-κέλυφη βρίσκονται σ' αυτή τη θέση (Schmid 2000: 99). Στη φράση *το γεγονός ότι* το ουσιαστικό γεγονός μπορεί να απουσιάζει, εφόσον έχει αποδυναμωθεί σημασιολογικά. Έτσι, μπορούμε να την αντικαταστήσουμε στον λόγο με την έναρθη συμπληρωματική πρόταση *το ότι...* Στο υλικό μας όμως η δομή αυτή επιλέγεται σε πολύ μικρότερο ποσοστό. Αυτό σημαίνει ότι η δομή *το γεγονός ότι* αποτελούμενη από δύο στοιχεία που φέρουν την ίδια λειτουργία (από ένα ουσιαστικό *το γεγονός* και μια *συμπληρωματική πρόταση* με το *ότι* που έχει θέση ουσιαστικού) και τα οποία

11. Αν και δεν έχουν καθοριστεί σαφή κριτήρια για τη σημαντικότητα του μεγέθους του δείκτη εξάρτησης, μπορούμε να υιοθετήσουμε την εμπειρική πρόταση του Schmid (2000: 55): Τιμές πάνω από 15% ενδιαφέρουσες, τιμές πάνω από 20% δείχνουν υποψήφιο ουσιαστικό-κέλυφος και τιμές από 30%, 40%, 50% και πάνω θεωρούνται εξαιρετικές.

12. $\chi^2 = 12,8$, $p < 0,05$.

13. $\chi^2 = 3,8$, $p > 0,05$.

εξισώνονται με σχέση παραθετική¹⁴, έχει μεγαλύτερη αναπαραστατική δύναμη (Langacker 1991: 432) από την απλή συμπληρωματική πρόταση με το *ότι*. Η άποψη αυτή του Langacker σχετικά με την αυξημένη αναπαραστατικότητα (reification) της διπλής δομής *το γεγονός + ότι πιστεύουμε ότι δεν αφίσταται εκείνης του Schmid (2000: 368) που αντιπαραθέτει τον φιλοσοφικό όρο «υποστασιοποίηση» (hyostatization)*. Από διαφορετικές οπτικές καταλήγουμε στο ίδιο συμπέρασμα, ότι δηλ. η συγκεκριμένη δομή προτιμάται γιατί το ουσιαστικό-κέλυφος *γεγονός* συμβάλλει περισσότερο στην αναπαράσταση αφηρημένων καταστάσεων ή ενεργειών ως συγκεκριμένων πραγμάτων. Επίσης είναι ευκολότερο για τον δέκτη να συλλαμβάνει, να αποθηκεύει και να ανασύρει από τη βραχυπρόθεσμη μνήμη ουσιαστικά-κελύφη παρά ονοματικοποιημένες προτάσεις. Πιστεύουμε, όμως, ότι πρέπει να υποστηρίξουμε την άποψη (Langacker ό.π. και Heyvaert 2003) περί παραθετικής, σημασιολογικά εξισωτικής σχέσης μεταξύ του ουσιαστικού *γεγονός* και της συμπληρωματικής πρότασης με το *ότι*. Η έλλειψη του ουσιαστικού *το γεγονός* στη δομή *το γεγονός ότι* μαρτυρεί τον ισοδύναμο ρόλο του που κάποια στιγμή θεωρήθηκε περιττός.

Για να κατανοήσουμε τον ρόλο των ουσιαστικών με την ιδιότητα του κελύφους στα ΗΣΚ θεωρούμε σκόπιμο να ελέγξουμε τις λεξιλογικές τους συνάψεις¹⁵ γιατί πιστεύουμε ότι η μελέτη του γλωσσικού περιβάλλοντος θα αποκαλύψει συστηματικότερα τη λειτουργικότητά τους. Τη διάσταση αυτή θεωρούμε και ως μια συμβολή της δικής μας μελέτης στο συγκεκριμένο θέμα.

Συγκεκριμένα, οι πίνακες συμφραστικής συχνότητας για τη δομή *το γεγονός ότι* δείχνουν ότι στην αριστερή θέση συχνότερα εμφανίζονται οι λέξεις *από, με, παρά, Παρά, και, είναι, ήταν, για*, ενώ από τα δεξιά διάφοροι τύποι της ονομαστικής του οριστικού άρθρου. Οι διαφορές ως προς την κλίμακα συχνότητας που κατέχουν οι συγκεκριμένες λέξεις στα (Α), (Δ) και (Π) είναι άμεσα συναρτημένες με το είδος του κειμένου. Συγκεκριμένα, στα (Δ) και (Π) εμφανίζεται υψηλότερα ο αντιθετικός *παρά* που δείχνει την έντονη αντιπαράθεση του

14. Βλ. παρακάτω 4.4.

15. Η λειτουργική ανάλυση της γλώσσας έχει δώσει τα τελευταία χρόνια έμφαση στη μελέτη των λεξικογραμματικών επιλογών ως στοιχείων που αποκαλύπτουν την κειμενική οργάνωση και την προθετικότητα των διαφόρων κειμενικών ειδών. Βλ. σχετικά Halliday & Martin 1993, Κουτσουλέλου 2002 και Sinclair 1991. Η γλωσσολογική ανάλυση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων (corpus linguistics) σε συνδυασμό με την ανάλυση των κειμενικών ειδών (genre analysis) έδωσε σημαντικές μελέτες στον χώρο (σχετική βιβλιογραφία στον Gledhill 2000: 2), αποδεικνύοντας ότι οι συχνότερες λεξικογραμματικές συνάψεις αντανακλούν προτιμώμενους τρόπους έκφρασης από μια κοινότητα ομιλητών και, βέβαια, σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον. Σχετικά με τις συνάψεις ορισμένων ουσιαστικών με την ιδιότητα του κελύφους (*παρατήρηση, σχόλιο*) βλ. Γούτσος 2002: 221.

συγγραφέα-ομιλητή με στόχο την πειθώ. Στα (Α) η συχνότερη εμφάνιση του από συμβάλλει στην αποδεικτικότητα του επιχειρήματος.

4.1.1. από το γεγονός ότι

Η δομή από το γεγονός αποτελεί κομμάτι της νέας πληροφορίας στην πρόταση και μάλιστα συμβάλλει στην αποδεικτικότητα του συλλογισμού παρέχοντας τις αποδείξεις σχετικά με αυτό που ισχυρίζεται ο γράφων. Τα ρήματα που προηγούνται είναι συνήθως βεβαιωτικά, αποδεικτικά (*επιβεβαιώνεται, αποδεικνύεται, γίνεται εμφανές, τεκμηριώνεται, ερμηνεύεται, δικαιολογείται, απορρέει, επικυρώνεται*).

3. Η θεά δείχνει επομένως να παραπέμπει στο Λόγο ως μια αρχή τρόπον τινά πιο εύκαμπτη και ευκίνητη από το Νοείν, κάτι που επιβεβαιώνεται και *[[από το γεγονός ότι]]* η προσφυγή σε αυτόν λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο του απορριπτικού ελέγχου του “*τρίτου δρόμου*”. (Α)

Η συνήθης πρόταξη του και προσθέτει ιδιαίτερη έμφαση στην αποδεικτική πηγή:

4. Αυτή η παραλληλία της συλλογιστικής επικυρώνεται *[[και από το γεγονός ότι]]* ο πλατωνικός Σωκράτης εκθέτει τα μειονεκτήματα της γραπτής καταγραφής προσφεύγοντας στο παράδειγμα του νόμου. (Α)

Επομένως η φράση από το γεγονός εμφανίζει αυξημένη πληροφοριακή λειτουργία με στόχο αποδεικτικό.

4.1.2. παρά το γεγονός ότι

Σημασιολογική αποδυνάμωση και τελικά γραμματικοποίηση συναντάμε και στη φράση παρά το γεγονός (=μολονότι). Η επιλογή όμως της φράσης αυτής αντί του αντιθετικού συνδέσμου δείχνει ότι το ουσιαστικό γεγονός εξακολουθεί να έχει την ιδιότητα του κένυφους και να είναι ένας “*πρόχειρος τρόπος για να βάζει μαζί σε ένα κένυφος γεγονότα και αφηρημένες σχέσεις*” (Schmid 2000: 100).

5. Έτσι η κινεζική γραφή, *[[παρά το γεγονός ότι]]* είναι ένα μη οικονομικό σύστημα λόγω του μεγάλου αριθμού συμβόλων που χρησιμοποιεί, είναι απαραίτητη για τη συνεννόηση των Κινέζων μεταξύ τους, καθώς δεν παραπέμπει στη φωνητική μορφή της γλώσσας. (Α)

Το ίδιο συχνά η φράση εμφανίζεται στην αρχή της πρότασης, δηλ. σε θέση θέματος (theme) και εκφράζει μαζί με τη συμπληρωματική πρόταση που ακο-

λουθεί γνωστή πληροφορία. Όταν όμως εμφανίζεται στην αρχή παραγράφου η φράση παίζει σημαντικό ρόλο στην οργάνωση του κειμένου. Συγκεκριμένα, αποτελεί κειμενικό δείκτη, ο οποίος επισημαίνει την αντίθεση του συγγραφέα στην τρέχουσα γνώση-πληροφορία:

6. Πέρυσι η ετήσια κατά κεφαλήν κατανάλωση παιχνιδιών δεν υπερέβη τις 19.000 δραχμές. </p><p> [[Παρά το γεγονός]] όμως ότι το ξένο παιδικό παιχνίδι έχει κυριαρχήσει πλέον στην ελληνική αγορά, οι ξένες εταιρείες έχουν επικεντρώσει τα «πυρά» τους στην κατάργηση των περιοριστικών διατάξεων... (Δ)

Στην περίπτωση του ακαδημαϊκού κειμένου η φράση σηματοδοτεί το πέρασμα σε μια άλλη κειμενική ενότητα, αυτή που αναφέρεται στο πρόβλημα-κενό της επιστημονικής γνώσης και έρευνας (Κουτσουλέλου 2002: 47, 95).

7. <p> [[Παρά το γεγονός ότι]] στη βιβλιογραφία γίνεται συχνά αναφορά στη συσχέτιση των αναγνωστικών δυσκολιών με την παραβατική συμπεριφορά, διαπιστώνουμε ότι οι περισσότερες έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί σε νεαρούς παραβάτες...(Α)

4.1.3. και το γεγονός ότι

Η σύναψη και το γεγονός παρουσιάζει και αυτή συχνότητα στα δεδομένα μας. Σε θέση ρήματος προσθέτει με εμφατικό τρόπο νέα πληροφορία συμβάλλοντας στη διαδικασία πειθούς.

8. ο διευθυντής... Στ. Μανέλης έχει να προσθέσει [[και το γεγονός ότι]] οι επενδύσεις ελληνικών συμφερόντων στη Ν.Α. Ευρώπη δεν έχουν αποδώσει, συνεπώς οι αποτιμήσεις των εταιρειών είναι πολύ χαμηλές σε σχέση με τις επενδύσεις. (Δ)

Στο επόμενο παράδειγμα έχουμε δύο κατά σειρά ουσιαστικά με την ιδιότητα του κελύφους:

9. <p> Επίσης κίνητρο αποτελούσε [[και το γεγονός ότι]] μάθαιναν δύσκολες λέξεις αβίαστα και ευχάριστα με παιγνιώδη τρόπο.... (Α)

Το ουσιαστικό κίνητρο χαρακτηρίζει και επίσης τοποθετεί μέσα σε ένα κέλυφος όλη την υπόλοιπη πληροφορία, η οποία επίσης χαρακτηρίζεται προληπτικά από ένα άλλο ουσιαστικό-κέλυφος. Η παρουσία του επίσης δηλώνει ότι ο συγγραφέας χαρακτηρίζει αναδρομικά και την προηγούμενη πληροφορία ως κίνητρο.

Τα δύο ουσιαστικά με την ίδια λειτουργική ιδιότητα, αυτή του κελύφους, κατασκευάζουν νοητικά διαστήματα (space builders) (Fauconnier 1985 στο Schmid

2000: 315), αναδιατάσσουν και παρουσιάζουν την πραγματικότητα με ένα συγκεκριμένο τρόπο, ως κίνητρο δηλαδή και γεγονός. Με τη συγκεκριμένη αυτή μορφή μεταβιβάζεται η πληροφορία και στον αναγνώστη, ο οποίος «παγιδεύεται» στην οπτική του συγγραφέα, οδηγείται σε συγκεκριμένους νοητικούς χώρους και έτσι γίνεται ευάλωτος στην ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας του κειμένου.

4.1.4. είναι/ήταν το γεγονός ότι

Στην περίπτωση της δομής είναι το γεγονός παρατηρούμε εστίαση της πληροφορίας (focalization), η οποία ενισχύεται από τα αξιολογικά επίθετα που συνήθως προηγούνται και δηλώνουν το σημαντικό (σημαντικό, αξιοσημείωτο, εντυπωσιακό), την αποδεικτικότητα των ισχυρισμών (προφανές, ενδεικτικό), ή την ψυχική διάθεση και τα συναισθήματα του ομιλούντος-γράφοντος (ανησυχητικό). Όταν δε το επίθετο βρίσκεται σε δομές που δηλώνουν υπερθετικό βαθμό, τότε φυσικά η εστίαση λειτουργεί αποτελεσματικότερα:

10. το πλέον αξιοσημείωτο, όμως, [[είναι το γεγονός ότι]] ακόμα και μετά την ανάληψη των καθηκόντων του ...οι εκθέσεις αξιολόγησης του κ. Παπασάββα εξακολουθούσαν να είναι εξαιρετες. (Δ)

Στη δομή ήταν το γεγονός ότι (την οποία βρίσκουμε στα Α και Β) η συμπληρωματική πρόταση αποτελεί το θέμα (topic), αλλά και την εστιασμένη πληροφορία. Η εστίαση επιτυγχάνεται τώρα με την ενσωμάτωση της φράσης σε ένα άλλο κέλυφος που δημιουργούν ουσιαστικά-κελύφη τα οποία ανήκουν στην κατηγορία των γεγονοτικών-μεριστικών και εκφράζουν σχέση προδιοριστική (χαρακτηριστικό, παράγοντας, κριτήριο, ζήτημα), ή στην κατηγορία των γεγονοτικών-αιτιολογικών (αιτία), ή γεγονοτικών-υποκειμενικών (πρόβλημα), τα οποία συνάπτονται με επίθετα που δηλώνουν το σημαντικό (κύριος, βασικός).

11. Ο βασικός λόγος για τον οποίο επιλέξαμε τη συγκριτική θεώρηση δύο λογοτεχνικών έργων διαφορετικής εθνικής και πολιτισμικής προέλευσης [[ήταν το γεγονός ότι]] με τη σύγκριση διευρύνονται οι προοπτικές της ανάγνωσης...(Α)

12. αλλά το σοβαρότερο πρόβλημα, κατά τη γνώμη μου, που αντιμετώπισε η Δημοκρατία, [[ήταν το γεγονός ότι]] τόσο η ηγεσία των Ελληνοκυπρίων όσο και η ηγεσία των Τουρκοκυπρίων δεν πίστεψαν στη λύση...(Β)

4.1.5. με το γεγονός ότι

Η σύναψη με το γεγονός ότι, η οποία δηλώνει σχέση, είναι συχνότερη στα (Α), γιατί επιδιώκεται η παρουσίαση των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων εννοιών. Εξάλλου στα (Α) το ουσιαστικό-κέλυφος σχέση παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συ-

χνότητα. Βρίσκεται και αυτή η φράση σε θέση ρήματος, αποτελεί μέρος της νέας πληροφορίας και συνάπτεται με τα ρήματα *σχετίζομαι, συνδέομαι* ή τις φράσεις *είμαι συναρτημένος, έχω σχέση*.

13. <ρ> Τα βαθύτερα αίτια της οικονομικής εξάρτησης σχετίζονται [[με το γεγονός ότι]] οι περιοχές της περιφέρειας προσφέρουν τη δυνατότητα πραγματοποίησης υπερεκροδών στις βιομηχανίες του κέντρου. (Α)

Στα δεδομένα μας παρατηρούμε και τη συνεμφάνιση τροπικών ρημάτων ή επιρρημάτων που φέρουν αυξημένο βαθμό επιστημικής τροπικότητας, ώστε κι εδώ οι λεξιλογικές επιλογές να συμβάλλουν στην επιχειρηματολογία του κειμένου.

14. ... είναι, βέβαια, συναρτημένες [[με το γεγονός ότι]] τα γλωσσικά περιεχόμενα, τα νοήματα, είναι αναλυτικές ανακλάσεις της εμπειρίας... (Α)
15. Πρέπει όμως να το συνδέσουμε και [[με το γεγονός ότι]] στη Φλάνδρα, όπου βρίσκεται η Αμβέρσα, ήδη από τα μέσα του 16ου αιώνα σχεδόν όλοι, ακόμη και στα χωριά, γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση. (Α)

4.1.6. για το γεγονός ότι

Η σύναψη για το γεγονός ότι παρατηρείται με ιδιαίτερη συχνότητα στα (Π) και συνάπτεται κυρίως με ρήματα ψυχικού πάθους (*λυπάμαι, εκφράζω ανησυχίες/λύπη/ ικανοποίηση*). Η έκφραση των προσωπικών συναισθημάτων είναι δείγμα εμπλοκής του ομιλητή και επομένως χαρακτηριστικό προφορικότητας.

16. ΧΡ. ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ: Γι αυτό το λόγο εγώ έχω στεναχωρηθεί ιδιαίτερα, πραγματικά *λυπάμαι* [[για το γεγονός ότι]] η κυρία Μπακογιάννη αρνήθηκε αυτή την εβδομάδα να κάνουμε διάλογο. (Π)

4.1.7. Το γεγονός ότι

Η σύναψη το γεγονός ότι... είναι περισσότερο σπάνια στα δεδομένα μας. Αποτελεί την αρχική επιλογή του ομιλούντος-γράφοντος (θέμα: theme), αλλά και το στοιχείο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση (θέμα: topic).

17. Για μας, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, εκτροπή βαρυντάτη αποτελεί, διότι και το διά παραλείψεως έγκλημα είναι εξίσου με το εκ διά πράξεως έγκλημα. [[Το γεγονός ότι]] μέχρι σήμερα, μετά από είκοσι έξι χρόνια, δεν έχουν τύχει εφαρμογής τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών δεν είναι μια εκτροπή από τον καταστατικό χάρτη των Ηνωμένων Εθνών; (Π)

Ακόμη σπανιότερη είναι η εμφάνισή της στην αρχή παραγράφου. Στην περίπτωση αυτή και η ίδια η παράγραφος, αλλά και η παρουσία του ουσιαστικού-κέλυφους λειτουργούν ως δείκτες του κειμενικού θέματος (discourse topic). Συγκεκριμένα, έχουμε εισαγωγή ενός νέου θέματος, όπως στο επόμενο παράδειγμα:

18. *Κεφάλαιο 14. <p> [[Το γεγονός ότι]] η παραγωγή και η ανάπτυξη αποτελούν ανισομερείς, ασυνεχείς και αντιμεταθετικές διαδικασίες στο γεωγραφικό χώρο και τον ιστορικό χρόνο είναι γνωστό από πολύ παλιά. (Α)*

Στο επόμενο παράδειγμα η φράση *το γεγονός είναι* μεν προληπτικός χαρακτηρισμός, αλλά αναφερόμενη σε πληροφορίες γνωστές από το προηγούμενο κείμενο, ενώνει συνεκτικά τις παραγράφους και, παράλληλα, αποτελεί τη βάση για μια νέα πληροφορία και την εισαγωγή ενός νέου κειμενικού θέματος (Schmid 2000: 359).

19. *...περισσότερο όμως από αυτήν την προϋπόθεση ενδιαφέρεται ο Παρμενίδης για την ρητή θέσιν του Είναι, όπως αυτή επιτελείται εντός και μέσω του Νοείν. </p> <p> [[Το γεγονός ότι]] στο VI.1 το λεγείν προηγείται του νοείν δεν επιτρέπεται επομένως να μας οδηγήσει στην υπόθεση ότι αμφότερα είναι ισοδύναμα, και πολύ λιγότερο στην αναγνώριση μιας προτεραιότητας του λέγειν έναντι του...(Α)*

4.2. το γεγονός πως

Το γεγονός πως έχει τις ίδιες λειτουργίες με το γεγονός ότι. Στα (Α), όπου και παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συχνότητα, συνάπτεται με τα *από, με, και*.

20. *Η υψηλή πολιτικοποίηση προκύπτει από [[το γεγονός πως]] πρακτικά μόνο μία εφημερίδα, η νεοεμφανισθείσα Espresso, θέτει σε δεύτερη μοίρα τα πολιτικά θέματα...(Α)*

4.3. είναι γεγονός ότι/γεγονός είναι ότι

Η συχνότητα των δομών είναι γεγονός ότι και γεγονός είναι ότι είναι μικρή στα (Α) και (Δ). Η επιλογή τους όμως είναι καθοριστική γιατί φέροντας υψηλό δείκτη επιστημικής τροπικότητας¹⁶ χαρακτηρίζει την ακολουθούσα πληροφορία ως βεβαία. Επομένως συμβάλλουν στην επιχειρηματολογία του κειμένου.

21. *Εξάλλου [[είναι γεγονός ότι]] το γραμματικό και το γραφηματικό σύστημα*

16. Σχετικά με την τροπικότητα παρεμφερών δομών βλ. Γούτσος (2003: 262-263) και Μπακάκου & Κουτσοπέλου (1999: 732).

της ελληνικής έχουν πολύ μεγάλη σχέση μεταξύ τους, όπως δείξαμε με λίγα παραδείγματα πιο πάνω. (Α)

Περισσότερο αυξημένη παρουσιάζεται η συχνότητα των παραπάνω δομών στα (Π) τα οποία εκμεταλλεύονται τη βεβαιότητα της φράσης για να ενισχύσουν την επιχειρηματολογία του ομιλούντος. Χαρακτηριστική είναι η εμφάνισή του στην αρχή της ομιλίας ενός βουλευτή:

22. ΧΡ. ΠΟΥΡΓΟΥΡΙΔΗΣ: </p><p> *Κύριε Πρόεδρε, [[είναι γεγονός ότι]] εκ μέρους της εκτελεστικής εξουσίας τέθηκε ως θέμα που δημιουργεί πραγματικά δυσκολίες... (Π)*

Το γεγονός στις περισσότερες από τις παραπάνω λεξικογραμματικές δομές αποτελεί προληπτικό χαρακτηρισμό για την πληροφορία που ακολουθεί με την οποία η σχέση του είναι καταφορική. Από τη συχνότητα των παραπάνω δομών στο δείγμα μας φαίνεται ότι το συγκεκριμένο ουσιαστικό-κέλυφος επιλέγεται συχνότερα¹⁷ ως προληπτικός, παρά ως αναδρομικός χαρακτηρισμός μιας πληροφορίας.

4.4. γεγονός που/ γεγονός το οποίο

Η δομή, *γεγονός που* είναι συχνή στα δεδομένα μας. Αντίστοιχη δομή δεν αναφέρεται στα ΗΣΚ κειμένων της Αγγλικής. Στους πίνακες 11 και 12 οι οποίοι διευκρινίζουν τη συχνότητα των δομών στο ΣΕΚ παρατηρούμε ότι ο Δ.ΕΛ.

	Ακαδημαϊκά	Δημοσιογραφικά	Προφορικά
Δ.ΕΛ [<i>{ουσιαστικό} που</i>]:	32,5% (149/458)	30% (83/277)	36,6% (55/150)
Δ.ΕΞ. [<i>{γεγονός που}</i>]	17,5% (149/853)	18,1% (83/457)	12% (55/764)

Πίνακας 11

	Γραπτά	Προφορικά
Δ.ΕΛ. [<i>{ουσιαστικό} που</i>]:	31,5% (232/735)	36,6 % (55/150)
Δ.ΕΞ. [<i>{γεγονός που}</i>]	18% (237/1310)	12% (55/764)

Πίνακας 12

17. Η συχνότητα αυτή έρχεται σε αντίθεση με την παρατήρηση της Francis (1994: 89) σχετικά με τη συχνότερη παρουσία των αναφορικών ουσιαστικών ως αναδρομικών χαρακτηρισμών.

παρουσιάζει μια μεγαλύτερη συχνότητα στα προφορικά κείμενα, η οποία όμως δεν είναι στατιστικά σημαντική¹⁸. Αντίθετα, ο Δ.ΕΞ. εμφανίζεται υψηλότερος στο γραπτό υπο-ΗΣΚ και η διαφορά του από το αντίστοιχο των προφορικών είναι στατιστικά σημαντική¹⁹.

Η πιο λόγια μορφή γεγονός το οποίο εμφανίζεται σπανιότερα όπως δείχνουν οι ακόλουθοι πίνακες 13 και 14.

	Ακαδημαϊκά	Δημοσιογραφικά	Προφορικά
Δ.ΕΛ [,{ουσιαστικό} το οποίο]:	52,1% (12/23)	20% (4/20)	17% (7/42)
ΔΕΞ. [,{γεγονός το οποίο}]	1,4% (12/853)	0,87% (4/457)	0,9% (7/764)

Πίνακας 13

	Γραπτά	Προφορικά
ΔΕΛ. [,{ουσιαστικό} το οποίο]:	36% (16/44)	17% (7/42)
ΔΕΞ [,{γεγονός το οποίο}]	1,2% (16/1310)	0,9% (7/764)

Πίνακας 14

Και οι δύο αυτές δομές εμφανίζονται πάντα μετά από κόμμα. Το ουσιαστικό γεγονός εδώ αποτελεί αναδρομικό χαρακτηρισμό της προηγούμενης πληροφορίας με την οποία η συνοχική σχέση του είναι βέβαια αναφορική.

Σημασιολογικά έχουμε μια σχέση παραθετική με το προηγούμενο εκφώνημα-πληροφορία. Η παραθετική σχέση, η οποία εδώ είναι εμφανής, αποτελεί, όπως φαίνεται, χαρακτηριστικό στοιχείο των δομών στις οποίες απαντούν τα ουσιαστικά κελύφη. Πρόκειται για μια σχέση εξισωτική, σχέση συνωνυμίας (Francis 1994: 93) μεταξύ στοιχείων που παρατίθενται στον λόγο, εκ των οποίων το ουσιαστικό έχει λειτουργία προσδιοριστική-ταξινομική, ενώ η συνήθως σύνθετη πληροφορία επεκτείνει, λεξικοποιεί, αλλά και επεξηγεί το ουσιαστικό (Heynvaert 2003: 250).

Στην περίπτωση του ουσιαστικού γεγονός όλες οι δομές που αυτό εμφανίζεται (το γεγονός ότι + συμπληρ. Πρ., γεγονός που..., αυτό το γεγονός, γεγονός + ΓΕΝ.) πρέπει να ερμηνευθούν ως παραθετικές δομές που αποκαλύπτουν την εξισωτική σχέση μεταξύ της πληροφορίας (ΠΛ) και του αναφορικού ή καταφορικού ουσιαστικού-κελύφους (ΟΚ), δηλ. ΠΛ = ΟΚ ή ΟΚ = ΠΛ. Επομένως σχηματικά έχουμε:

18. $\chi^2 = 0,7$, $p > 0,05$.

19. $\chi^2 = 36,6$, $p < 0,05$.

+το γεγονός ότι	+	συμπληρ. Πρ.
ΟΚ	=	Π
...		γεγονός που....,
ΠΛ	=	ΟΚ
...		αυτό το γεγονός,
ΠΛ	=	ΟΚ
γεγονός	+	γεν
ΟΚ	=	ΠΛ
...		ως γεγονός
ΠΛ	=	ΟΚ

Η επιλογή αυτής της παραθετικής, εξισωτικής, συνωνυμικής σχέσης μεταξύ του ουσιαστικού-κελύφους και της πληροφορίας δεν είναι μόνο δείκτης της προθετικότητας του πομπού, αλλά και δείκτης αποκωδικοποίησης και ερμηνείας, διότι αποκαλύπτει τον τρόπο με τον οποίο το κείμενο πρέπει να ερμηνευθεί από τον αποδέκτη του (Charles 2003: 318). Για τον λόγο αυτό η σχέση αυτή, η οποία χαρακτηρίζει όλες τις παραπάνω λεξικογραμματικές δομές, πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα. Αλλιώς, η απλή ανάλυση των λεξικογραμματικών δομών χωρίς την αναφορά στη κοινή παραθετική τους δομή αποτελεί μια περιορισμένη προσέγγιση των συγκεκριμένων ουσιαστικών και αποκρύπτει τον βασικό τους ρόλο να ονομάσουν και να χαρακτηρίσουν μια πληροφορία.

Οι πίνακες συμφραστικής συχνότητας για τη δομή , γεγονός που δείχνουν ότι οι συνηθέστερες λέξεις στη δεξιά θέση είναι: *θα, οδηγ** (οδηγεί, οδήγησε) *αυξάνει, έχει, αποτελεί, συνεπάγεται, δείχνει, δημιουργεί, οφείλεται*. Το *θα* (-παρωχημένο, +συνοπτικό) δηλώνει μελλοντική ενέργεια, αλλά και βεβαιότητα. Η εμφάνισή του μεταφέρει το αναμφισβήτητο και δεδομένο, που δηλώνεται με το γεγονός και σε μελλοντικές ενέργειες:

23. *Ακόμη προσπάθειες θα γίνουν για την απόκτηση ιδιόκτητης στέγης, [[γεγονός που]] θα ενισχύσει την αυτονομία του ΧΚΘ. (Δ)*

Μετριασμένη επιστημική τροπικότητα εκφράζει το *θα* (+παρωχημένο, -συνοπτικό) και συνήθως ευθυγραμμίζεται με προηγούμενες ανάλογες τροπικές επιλογές:

24. *θα πρέπει να τροποποιήσουν και να επεκτείνουν το ωράριο λειτουργίας τους και τις απογευματινές ώρες, [[γεγονός που θα]] βοηθούσε σημαντικά την καλύτερη διακίνηση των επειγόντων περιστατικών. (Α)*

Συχνά εμφανίζονται στα δεξιά της φράσης , γεγονός που το τρίτο πρόσωπο Ενεστώτα ή Αορίστου του ρήματος *οδηγώ*. Φαίνεται κι εδώ η αποδεικτική συλλογιστική και πορεία του κειμένου.

25. Ωστόσο οι σχέσεις της διοίκησης κυρίως με τους ιπτάμενους φροντιστές και τους συνοδούς επιδεινώθηκαν την εβδομάδα αυτή εξαιτίας της αποχώρησης 64 εποχικών φροντιστών, [[γεγονός που]] οδήγησε σε ένταση, καταγγελίες και ακυρώσεις πτήσεων. (Δ)

Στα παραπάνω παραδείγματα, δεν είναι μόνο ο χαρακτηρισμός της προηγούμενης πληροφορίας ως γεγονότος, αλλά και η σημαντική θέση που κατέχει το γεγονός στην εξέλιξη της πληροφοριακής δομής της πρότασης. Αποτελεί ένα βασικό, κεντρικό σημείο από το οποίο εκπηγάζουν νέες πληροφορίες. Ο κεντρικός αυτός ρόλος του δηλώνεται και από το σημείο στίξης (το κόμμα που προηγείται). Συγκεκριμένα, το κόμμα οριοθετεί μια καινούρια πληροφοριακή ενότητα (Παναρέτου 1995: 40-43) στην οποία το γεγονός παίζει σημαντικό ρόλο. Κατά την εκφώνηση της πρότασης κάνουμε παύση πριν (λόγω του κόμματος), αλλά και συχνά μετά το γεγονός, δημιουργώντας μια επιπλέον πληροφορική μονάδα με πυρήνα τη συγκεκριμένη λέξη. Και ενώ το γεγονός συμπυκνώνει την προηγούμενη ήδη γνωστή κι εύκολα ανακαλούμενη πληροφορία, η ένταξή του ως πυρήνα σε μια ιδιαίτερη πληροφοριακή μονάδα αυξάνει την πληροφορητικότητά του. Η λειτουργία του είναι εμφατική, εστιάζοντας την προσοχή του αναγνώστη στο περιεχόμενο, αλλά και τον συγκεκριμένο χαρακτηρισμό της προηγούμενης πρότασης. Σπανιότερα στα δεδομένα μας εμφανίζεται η λογιότερη δομή *γεγονός το οποίο*.

26. Μέχρι σήμερα, όμως, εξακολουθεί ο σαφής αποκλεισμός των γεωγραφικών και των κοινωνικών διαλέκτων της εθνικής μας γλώσσας από το ελληνικό σχολείο, [[γεγονός το οποίο]] δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο. (Α)

4.5. το γεγονός αυτό

Η δομή *T(τ)ο γεγονός αυτό* παρουσιάζει μειωμένες συχνότητες στο δείγμα μας σε σχέση με τις προηγούμενες επιλογές. Ο Δ.ΕΛ. είναι μεγαλύτερος στα (Α) και γενικότερα στα γραπτά κείμενα αλλά δεν φθάνει σε στατιστική σημαντικότητα²⁰. Ο Δ.ΕΞ. είναι υψηλότερος στα ίδια κείμενα με στατιστικά σημαντική διαφορά²¹, όπως φαίνεται στους ακόλουθους πίνακες 15 και 16.

	<i>Ακαδημαϊκά</i>	<i>Δημοσιογραφικά</i>	<i>Προφορικά</i>
Δ.ΕΛ. [το ___ αυτό]:	7,5% (50/665)	5,6% (17/303)	5% (15/285)
Δ.ΕΞ. [το γεγονός αυτό]	5,8% (50/853)	3,7% (17/457)	2% (15/764)

Πίνακας 15

20. $\chi^2 = 0,8$, $p > 0,05$.

21. $\chi^2 = 11,7$, $p < 0,05$.

	Γραπτά	Προφορικά
Δ.ΕΛ. [το___ αυτό]:	6,9% (67/968)	5% (15/285)
Δ.ΕΞ. [το γεγονός αυτό]	5,1% (67/1310)	2% (15/764)

Πίνακας 16

Συχνότερα εμφανίζεται η δομή στην αρχή πρότασης ή σπανιότερα παραγράφου:

27. ...αναμφίβολα το 1997 ήταν έτος επιβράδυνσης της ασθενικής, έστω, ανοδικής πορείας της βιομηχανικής παραγωγής των τελευταίων χρόνων. [[Το γεγονός αυτό]] ωστόσο, ...δεν εμπόδισε μια...(Δ)

Πρόκειται για αναδρομικό χαρακτηρισμό προηγούμενης πληροφορίας την οποία συμπυκνώνει και χαρακτηρίζει. Όπως αναφέραμε και προηγουμένως η σχέση του με την προηγούμενη πρόταση-πληροφορία είναι σχέση παραθετική, ισότητας και συνωνυμίας. Η δομή *Το γεγονός αυτό* αποτελεί μια αξιολογική επιλογή του ομιλητή για να αναφερθεί σε προηγούμενες πληροφορίες και, επομένως, επιτυγχάνει συνοχική και συνεκτική σύνδεση. Στην αναφορική κειμενική σύνδεση συμβάλλει φυσικά και η παρουσία της αντωνυμίας *αυτό*. Αυτή η λειτουργία είναι η κυρίαρχη για τις δομές: *άρθρο + ουσ.-κέλυφος + αντων. ή αντων. + άρθρο + ουσ.-κέλυφος (A + OK + αυτ*/ αυτ* + A + OK)*. Η δομή *Το γεγονός αυτό* βρίσκεται σε θέση θέματος, μεταφέρει γνωστή πληροφορία, η οποία όμως παίρνει συγκεκριμένη μορφή και χαρακτηρισμό, ώστε υπό αυτό το πρίσμα θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε και νέα πληροφορία (Francis 1994: 86). Πιστεύουμε ότι πρόκειται για εμφατικές δομές που τονίζουν την υπάρχουσα πληροφορία και την χρησιμοποιούν ως βάση για την δόμηση της επιχειρηματολογίας του ομιλούντος-γράφοντος (Charles 2003: 314). Η αποδεικτική θέση της δομής στην επιχειρηματολογική διαδικασία ενισχύεται από τα ρήματα που συνήθως ακολουθούν. Στα (Α), τα οποία στοχεύουν στην απόδειξη των λόγων, τα ρήματα *αποδεικνύει, αποκαλύπτει, εξηγεί, ενισχύει την άποψη, οδηγεί*, επισημαίνουν την αποδεικτική αξία της πληροφορίας που χαρακτηρίζεται ως *γεγονός*.

28. ...τα προγράμματα που αναφέρονται στα συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα διατηρούν την προσέγγιση που διαπιστώσαμε τόσο στην Α/θμια όσο και στη Β/θμια εκπαίδευση: [[Το γεγονός αυτό]] ενισχύει την άποψη ότι οι ιδιαιτερότητες των αντικειμένων στη σχολική τους εφαρμογή υπαγορεύουν τη συγκεκριμένη προσέγγιση των προγραμμάτων....(Α)

Στα (Π), όπου η προσωπική εμπλοκή και, συνεπώς, η έκφραση των συναισθημάτων του ομιλούντος υπερισχύει, η σημαντικότητα του γεγονότος εστιάζεται

στην αρνητική συνήθως επίδραση που έχει για τον άνθρωπο (προβληματίζει, εμβάλλει σε ανησυχία, τρομάζει, ωφελεί), ενώ στα (Δ), όπου το βάρος πέφτει στην αξιολογική περιγραφή των γεγονότων, δίνεται έμφαση στην καθοριστική θέση που κατέχει το συγκεκριμένο γεγονός μέσα σε ένα συνεχές διαδικασιών και γεγονότων (ώθησε, έχει ευεργετικές συνέπειες, αποτέλεσε αφορμή, διευκολύνει).

- 29...στο Μαραθώνα διέρρευσε στην περιοχή άγνωστη ποσότητα από το τοξικό τους περιεχόμενο (κλοφέν). [[Το γεγονός αυτό]] έχει εμβάλλει σε βαθύτατη ανησυχία τους κατοίκους...(Π)
- 30...αρνήθηκαν να συμπράξουν στο μορατόριουμ μεταξύ πιστωτών και Μπουτάρη... [[Το γεγονός αυτό]] άλλωστε ώθησε τον ίδιο τον κ. Κωνσταντίνο Μπουτάρη να προτείνει τρόπους ιδιαίτερης ικανοποίησης των απαιτήσεών της. (Δ)

Τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν ότι αν και οι συντακτικές δομές με τις οποίες εμφανίζεται ένα ουσιαστικό-κέλυφος έχουν την ίδια περίπου συχνότητα στα διάφορα κειμενικά είδη οι διαφορετικές συνάψεις αποκαλύπτουν τον ιδιαίτερο ρόλο του σε συνδυασμό με την προθετικότητα του κάθε είδους.

4.6. γεγονός + ΓΕΝΙΚΗ

Πολύ μικρότερη συχνότητα εμφανίζει σε όλα τα υπο-ΗΣΚ η δομή γεγονός + ΓΕΝ., σε σχέση με τις δομές που προηγουμένως σχολιάσαμε. Διαπιστώνεται όμως μεγαλύτερη συχνότητα στα (Α) από τα (Δ) και (Π). Ο εντοπισμός της δομής {ουσιαστικό} + γενική δεν γίνεται αυτόματα από το υπάρχον λογισμικό (μοποσοπс). Απαιτείται μια προσεκτική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων για να επιλέξουμε μόνο εκείνα τα ουσιαστικά που λειτουργούν ως κελύφη και συντάσσονται με ΓΕΝ. Επειδή οι τιμές του Δ.ΕΛ. και Δ.ΕΞ. είναι εξαιρετικά μι-

	Ακαδημαϊκά	Δημοσιογραφικά	Προφορικά
Δ.ΕΛ. [το {ουσιαστικό} + ΓΕΝ.]:	1,1% (34/3004)	0,3% (7/1810)	0,0027% (11/3956)
Δ.ΕΞ. [το γεγονός + ΓΕΝ.]	3,9% (34/853)	1,5% (7/457)	0,014% (11/764)

Πίνακας 17

	Γραπτά	Προφορικά
Δ.ΕΛ. [το {ουσιαστικό} + γενική]	0,0085% (41/4814)	0,0027% (11/3956)
Δ.ΕΞ. [γεγονός]	0,035% (41/1310)	0,014% (11/764)

Πίνακας 18

κρές, όπως φαίνεται στους πίνακες 17, 18, δεν υπολογίστηκε η στατιστική σημαντικότητα των διαφορών που υπάρχουν στα (Α), (Δ) και (Π).

31. *Παρά το γεγονός της μακρόχρονης διδασκαλίας του μαθήματος, η πρώτη συστηματική έρευνα για τον τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος και τα σχετικά με αυτή θέματα έγινε μόλις το 1978...(Α)*

Στη δομή το γεγονός+ΓΕΝ. το ουσιαστικό κέλυφος γεγονός χαρακτηρίζει μια πληροφορία που βρίσκεται σε επίπεδο ονοματικής φράσης και όχι πρότασης. Αντίστοιχη δήλωση θα είχαμε στα Αγγλικά με την παρουσία της πρόθεσης *of* η οποία εμφανίζει ιδιαίτερη συχνότητα στα ΗΣΚ της Αγγλικής και έχει χαρακτηριστικές λειτουργίες (Sinclair 1991, Gleghill 2000: 125). Ιδιαίτερα στον ακαδημαϊκό λόγο είναι ένας τρόπος έκφρασης της σύνθετης ονοματικής φράσης που χαρακτηρίζει το συγκεκριμένο είδος. Στα Ελληνικά πολλά ουσιαστικά με την ιδιότητα του κελύφους εμφανίζουν σύνταξη με γενική (π.χ. *έννοια, σχέση, χαρακτηριστικό, αποτέλεσμα, ζήτημα, άποψη, πρόβλημα* κ.λπ.). Πώς θα χαρακτηρίζαμε αυτή τη γενική που εξαρτάται από ουσιαστικά με τη συγκεκριμένη λειτουργία και ποια η σχέση που δηλώνει; Γνωρίζοντας ότι το γεγονός προέρχεται από ρήμα θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι μεταξύ των δύο ουσιαστικών (του ουσιαστικού-κελύφους και του ουσιαστικού σε γενική) υπάρχει μια προτασιακή σχέση (propositional relationship) του τύπου ΡΗΜΑ-ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ (π.χ. *το γεγονός των Ολυμπιακών αγώνων = έγιναν οι Ολυμπιακοί αγώνες*). Η συγκεκριμένη επιλογή όμως ουσιαστικού και όχι ρήματος από τον πομπό πιστεύουμε ότι θέλει να κάνει σαφέστερη μια σχέση εξισωτική, όπως τη δηλώσαμε παραπάνω (4.4). Τα δύο ουσιαστικά στην ονοματική φράση θα λέγαμε ότι αποτελούν δύο ουσιαστικά-κεφαλές που βρίσκονται σε ισότιμη κατάσταση και συνδέονται με το άρθρο. Αλληλεπιδρούν δε το ένα στο άλλο: το ουσιαστικό-κέλυφος χαρακτηρίζει την πληροφορία που εκφράζει η γενική²², αλλά και η πληροφορία με τη σειρά της συγκεκριμενοποιεί την ακαθόριστη σημασία του ουσιαστικού. Χρησιμοποιώντας τους όρους της γραμματικής θα ορίζαμε τη συγκεκριμένη γενική ως γενική επεξηγηματική, η οποία εξειδικεύει, με τη σημασία που δηλώσαμε παραπάνω, το ουσιαστικό-κέλυφος. Και οι δύο όροι ως ισοδύναμοι, θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ανεξάρτητα μέσα στην πρόταση. Στο επόμενο παράδειγμα:

32. *Η απαγωγή έγινε σε έδαφος των βάσεων και οι Βρετανοί φέρουν μεγάλη ευθύνη τόσο για το γεγονός της απαγωγής όσο και...(Π)*

θα μπορούσαμε να είχαμε και τις εξής δύο πιθανές εκδοχές:

33α. *Η απαγωγή έγινε σε έδαφος των βάσεων και οι Βρετανοί φέρουν μεγάλη ευθύνη τόσο για την απαγωγή όσο και...(Π)*

22. Δεν αναφερόμαστε σε περιπτώσεις γενικής χρονικής που ακολουθεί ένα ουσιαστικό (π.χ. *το γεγονός των Χριστουγέννων, το θέμα των ημερών* κ.λπ.).

33β. Η απαγωγή έγινε σε έδαφος των βάσεων και οι Βρετανοί φέρουν μεγάλη ευθύνη τόσο για το συγκεκριμένο γεγονός όσο και...(Π)

Η συνεμφάνιση του ουσιαστικού-κλύφους και της γενικής, εκφράζει την αξιολογική στάση του πομπού προς το μήνυμα και παράλληλα αυξάνει την πληροφορητικότητα και αποδεικτικότητα του κειμένου.

Η δομή *γεγονός + ΓΕΝ.* εμφανίζεται σε θέση θέματος ή και σχολίου. Παράλληλα, αποτελεί και το θέμα για το οποίο γίνεται λόγος. Συχνές, αλλά και χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις εστίασης, όπου ο ομιλητής-συγγραφέας δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο μήνυμα. Αυτό επιτυγχάνεται με την πρόταξη αξιολογικών επιθέτων, επιρρημάτων ή και άλλων ουσιαστικών που φέρουν και εκείνα την ιδιότητα του κλύφους.

34. Η μόνη αξιόλογη διαφορά είναι το γεγονός της εισόδου του Χονγκ-Κονγκ...(Α)

Στο παραπάνω παράδειγμα το γεγονός της εισόδου είναι το θέμα για το οποίο γίνεται λόγος, βρίσκεται σε θέση νέας πληροφορίας και παράλληλα εστιασμένη μέσα από την προοπτική που δίνει ο γράφων χαρακτηρίζοντας το γεγονός ως *αξιόλογη διαφορά*.

4.7. Άλλοι τύποι της λέξης γεγονός. Λεξικογραμματικές δομές

Πριν ολοκληρώσουμε την έρευνά μας σχετικά με το ουσιαστικό κλύφος γεγονός θα αναφερθούμε και στους άλλους τύπους²³ που εμφανίζει η λέξη, δηλαδή στη ΓΕΝ. ΕΝΙΚΟΥ (γεγονότος) και στην ΟΝΟΜ. και ΓΕΝ. ΠΛΗΘ. (γεγονότα, γεγονότων). Ο εντοπισμός τους είναι αρκετά χρονοβόρος και πρέπει να γίνει με ιδιαίτερη προσοχή, καθώς δεν γίνεται αυτόματα. Οι τύποι αυτοί εμφανίζουν πολύ μικρή συχνότητα στα δεδομένα μας. Συγκεκριμένα, η ΓΕΝ. ΠΛΗΘ. έχει σχεδόν μηδενική παρουσία σε όλα τα εξεταζόμενα είδη. Η ΓΕΝ. ΕΝΙΚΟΥ έχει επίσης μηδενική παρουσία στα (Π) και (Α), ενώ πολύ μικρή συχνότητα εμφανίζει στα (Δ) με τις δομές του *γεγονότος ότι και αυτού του γεγονότος*. Τέλος, η ΟΝΟΜ. ΠΛΗΘ.: *τα γεγονότα*, ενώ έχει μια στατιστικά σημαντική παρουσία στα δεδομένα μας, χρησιμοποιείται πολύ περιορισμένα ως ουσιαστικό-κλύφος. Στα (Α) μόνο παρατηρούμε μια μεγαλύτερη παρουσία, έναντι των άλλων δύο κειμενικών ειδών. Εμφανίζονται αναφορικές δομές (*αυτά/εκείνα τα γεγονότα, τα γεγονότα αυτά, είναι (δεν είναι) (τα) γεγονότα...*) και καταφορικές (*γεγονότα όπως...*). Η αναφορική δομή είναι (*δεν είναι) (τα) γεγονότα εντάσσεται στην κλασική για τους ορισμούς δομή: όρος + τάξη*

23. Οι τύποι του πληθυντικού για την Αγγλική δεν έχουν εξετασθεί (Schmid 2000: 379). Κατά τον Flowerdew (2003β: 316) η έλλειψη αυτή μπορεί να επηρεάζει τον αριθμό των ουσιαστικών με την ιδιότητα του κλύφους στα ΗΣΚ.

μιας πληροφορίας, εξ ορισμού επιτελούν και την κειμενική λειτουργία της σύνδεσης (τόσο σε συνοχικό όσο και συνεκτικό επίπεδο). Ο γνωστότερος όρος για τα ουσιαστικά αυτά, ο όρος «αναφορικά ουσιαστικά», παραπέμπει στον μηχανισμό της αναφοράς ο οποίος είναι συνήθης παράγοντας συνοχής και συνεκτικότητας του κειμένου. Και το ουσιαστικό γεγονός σε όλες τις λεξικογραμματικές του πραγματώσεις φέρει αυτή την αναφορική-κειμενική λειτουργία. Κατεξοχήν όμως φορέας αυτής της λειτουργίας αποτελεί η δομή *Το γεγονός αυτό*.

Στην εξέταση των δεδομένων μας παρατηρήσαμε, επίσης, μια άλλη, ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, κειμενική λειτουργία. Αυτή της σύνδεσης, όχι σε επίπεδο προτάσεων, αλλά σε επίπεδο κειμενικών τμημάτων. Πρόκειται για μετάβαση σε ένα άλλο τμήμα του κειμένου που δηλώνεται και με την αρχή παραγράφου (<π>). Οι δομές <π>*Το γεγονός αυτό*, <π>*Το γεγονός ότι* λειτουργούν ως δείκτες του κειμενικού θέματος μεταξύ συνοριακών κειμενικών τμημάτων. Η δομή <π>*Το γεγονός αυτό* αναφέρεται μεν στο θέμα της προηγούμενης παραγράφου, αλλά λειτουργεί ως σημείο μετάβασης σε μια άλλη προοπτική του ίδιου θέματος, ή ως σημείο έναρξης ενός νέου θέματος. Η δεύτερη δομή <π>*Το γεγονός ότι* αποτελεί ένα κειμενικό ορόσημο, μια πινακίδα που προεικονίζει το κειμενικό θέμα που ακολουθεί.

Επίσης σημαντική κειμενική λειτουργία είναι η σηματοδότηση οργανωτικών κειμενικών τμημάτων που εκφράζουν διαφορετικό στόχο. Η δομή <π>*Παρά το γεγονός ότι* αποτελεί δείκτη ενός νέου κειμενικού τμήματος το οποίο έχει ως στόχο την έκφραση της αντίθεσης του γράφοντος, καθώς και το επιστημονικό πρόβλημα-κενό που εμφανίζει ένα πεδίο έρευνας.

Αφήσαμε τελευταία τη διαπροσωπική λειτουργία που επιτελούν οι λεξικογραμματικές δομές με τις οποίες πραγματώνεται το ουσιαστικό-κέλυφος γεγονός, γιατί παρουσιάζει μεγάλη συχνότητα στα δεδομένα μας και εκδηλώνεται με διάφορες μορφές. Η διαπροσωπική λειτουργία αφορά στους τρόπους με τους οποίους ο πομπός εκφράζει τη στάση του έναντι του μηνύματος και παράλληλα προσπαθεί να πείσει τον δέκτη του να την υιοθετήσει. Η λειτουργία αυτή, που χαρακτηρίζεται από έντονη διάδραση μεταξύ των επικοινωνούντων, στα δεδομένα μας λαμβάνει τις εξής όψεις-υπολειτουργίες: την πληροφοριακή, την αξιολογική και την επιχειρηματολογική.

Πληροφοριακή είναι η λειτουργία η οποία εκδηλώνεται με αύξηση του πληροφοριακού βάρους που φέρει ένα τμήμα κειμένου. Οι περισσότερες λεξικογραμματικές δομές στις οποίες εμφανίζεται *το γεγονός ότι* βρίσκονται σε θέση ρήματος (theme), όπου εντοπίζονται οι νέες πληροφορίες και συχνά αποτελούν το θέμα για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση, ή και σε μεγαλύτερα κειμενικά τμήματα. Ακόμα όμως και η παρουσία σε αρχική θέση (theme) και η αναφορά σε παλιά πληροφορία δεν αποδυναμώνει τον πληροφοριακό ρόλο δομών όπως: *Το γεγονός αυτό*. Και μόνο ο χαρακτηρισμός της προηγούμενης πληροφορίας ως γεγονός προσθέτει μια ιδιαίτερη προοπτική στο μήνυμα και από αυτή την άποψη και μόνη η παρουσία ενός ουσιαστικού-κελύφους αυξάνει την πληροφοριακότητα του κειμένου. Αυξημένη πληροφοριακή λειτουργία παρατηρείται στη δομή, *το γεγονός*

που με την ένταξή της σε μια ιδιαίτερη πληροφοριακή μονάδα. Οι μορφές εστίασης επίσης προβάλλουν την πληροφορία. Δημιουργούνται τόσο με την πρόταξη αξιολογικών επιθέτων (*επίθ. + είναι το γεγονός*), όσο και άλλων ουσιαστικών που φέρουν την ιδιότητα του κελύφους. Οι εμφατικές δομές και το γεγονός ότι, το γεγονός αυτό τονίζουν την πληροφορία. Γενικά, όλες οι παραπάνω εκφάνσεις της πληροφοριακής λειτουργίας στοχεύουν στον δέκτη του μηνύματος επισημαίνοντάς του το σημαντικό. Αποτελούν οδηγία του τύπου: πρόσεξέ το!

Στην αξιολογική λειτουργία η οποία εκφράζει κατεξοχήν την κρίση του ομιλητή-συγγραφέα και τη στάση του έναντι του μηνύματος εντάσσεται ο μηχανισμός της τροπικότητας. Στα δεδομένα μας παρατηρούμε ότι δηλώνεται τόσο μέσα στην εξεταζόμενη δομή και θα την ονομάσουμε εσωτερική τροπικότητα (π.χ. *είναι γεγονός ότι, γεγονός είναι ότι*), αλλά και με άλλα στοιχεία που προηγούνται ή έπονται. Πρόκειται για εξωτερική τροπικότητα όπως συμβαίνει με την παρουσία τροπικών ρημάτων (*πρέπει*), επιρρημάτων (*βέβαια*) ή επιθέτων που εκφράζουν αποδεικτικότητα (*προφανές*). Τόσο η εσωτερική όσο και η εξωτερική τροπικότητα δηλώνονται με υψηλούς βαθμούς, κυρίως επιστημικής τροπικότητας εκφράζοντας τη βεβαιότητα των ισχυρισμών του ομιλούντος-γράφοντος και συμβάλλοντας στην επιχειρηματολογία του κειμένου.

Η επιχειρηματολογική λειτουργία έχει ως στόχο την ενδυνάμωση των επιχειρημάτων του πομπού, ώστε να γίνουν ευκολότερα αποδεκτά από τον δέκτη. Η λειτουργία αυτή έχει άμεση σχέση με τις προηγούμενες και ενισχύεται αποτελεσματικά από αυτές. Επίσης, ενισχύεται και από τα λεξιλογικά στοιχεία που βρίσκονται στο κειμενικό περιβάλλον των υπό εξέταση δομών. Ιδιαίτερα ρήματα και ρηματικές εκφράσεις συμβάλλουν στην επιχειρηματολογική λειτουργία με διαφορετικό τρόπο όμως για κάθε κειμενικό είδος. Τα (Α) επιχειρηματολογούν μέσω της αποδεικτικότητας, τα (Δ) τονίζοντας τον σημαντικό ρόλο που παίζει το γεγονός ως αφετηρία διαδικασιών, ενώ τα (Π) προβάλλουν γεγονότα που εμπλέκουν συναισθηματικά τον ακροατή.

Οι λειτουργίες που πραγματώνουν οι λεξικογραμματικές δομές και συνάψεις του ουσιαστικού *γεγονός* φαίνονται παραστατικά στον πίνακα 19.

Γενικά, η ποικιλία των λειτουργιών επιβεβαιώνει την άποψη των Hunston & Francis (1999: 185) ότι τα ουσιαστικά-κλύφη αποτελούν μια ιδιαίτερη και σημαντική λεξιλογική τάξη. Θα συμπληρώναμε ότι η τάξη αυτή αναδεικνύεται σε έναν αποτελεσματικό μηχανισμό χειρισμού και προώθησης της στάσης και των στόχων του ομιλούντος-γράφοντος.

6. Συμπεράσματα

Μελετώντας το ουσιαστικό-κλύφος γεγονός σε γραπτά (Ακαδημαϊκά, Δημοσιογραφικά) και Προφορικά (ειδήσεις, συνεντεύξεις, ομιλίες στο κοινοβούλιο), κείμενα του ΣΕΚ, διαπιστώσαμε τη συχνή του παρουσία με την ιδιότητα

Τομές	Λειτουργίες				
	Αναπαραστατική	Κειμενική	Διαπροσωπική		
			Πληροφοριακή	Αξιολογική	Επιχειρηματολογική
από το γεγονός ότι	+		+		+
παρά το γεγονός ότι	+	+			
είναι το γεγονός ότι	+		+		+
και το γεγονός ότι	+		+		+
για το γεγονός ότι	+		+		
Το γεγονός ότι	+	+			
με το γεγονός ότι	+		+	+	+
το γεγονός πως	+		+		+
είναι γεγονός ότι					
γεγονός είναι ότι	+		+		+
, γεγονός που/					
, γεγονός το οποίο	+		+	+	+
Το γεγονός αυτό	+	+	+		+
γεγονός + γεν.	+		+		

Πίνακας 19

αυτή σε όλα τα δεδομένα μας, αλλά και τη σαφή προτίμηση που δείχνει στα γραπτά κείμενα. Η εξέταση των λεξικογραμματικών δομών και των συνάψεων του συγκεκριμένου ουσιαστικού ανέδειξε τις ιδιαίτερες λειτουργίες των δομών και τις συνέδεσε με την προθετικότητα των εξεταζόμενων κειμενικών ειδών και τρόπων. Η αναπαραστατική, κειμενική, και, ιδιαίτερα, η διαπροσωπική λειτουργία, η οποία πραγματώνεται με τις μορφές της πληροφοριακής, αξιολογικής και επιχειρηματολογικής λειτουργίας, αναδεικνύουν τον σημαντικό ρόλο του συγκεκριμένου ουσιαστικού και δικαιολογούν τη συχνή του επιλογή στα δεδομένα μας.

Σταματία Κουτσουλέλου
 e-mail: skout@phil.uoa.gr
 Πανεπιστήμιο Αθηνών

Γιώργος Μικρός
 e-mail: gmikros@isll.uoa.gr
 Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Charles, M. 2003: "‘This mystery...’ a corpus based study of the use of nouns to construct stance in theses from two contrasting disciplines". *Journal of English for Academic Purposes* 2, 313-326.
- Γούτσος, Δ. 2002: "Η χρήση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων στην Ανάλυση Λόγου". Στο C. Clairis (εκδ.), *Γλωσσολογικές έρευνες για την Ελληνική, Πρακτικά του 5ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Paris: L’Harmattan, 219-222.
- Γούτσος, Δ. 2003α: "Σώμα Ελληνικών Κειμένων: σχεδιασμός και υλοποίηση". *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Εργαστήριο Γλωσσολογίας (σε CD-Rom).
- Γούτσος, Δ. 2003β: "Η χρήση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων στη διδασκαλία του λεξιλογίου της Νέας Ελληνικής". *Πρακτικά του Α΄ Διεθνούς Συνεδρίου για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, 259-267.
- Flowerdew, J. 2003α: "Signalling nouns in discourse". *English for Specific Purposes* 22, 329-346.
- Flowerdew, J. 2003β: Βιβλιοκρισία στο: Schmid, H. J. 2000: "English abstract nouns as conceptual shells. From corpus to cognition". *International Journal of Corpus Linguistics* 8, 313-330.
- Francis, G. 1986: *Anaphoric Nouns*. Discourse Analysis Monographs No 11, English Language Research, University of Birmingham.
- Francis, G. 1994: "Labelling discourse: an aspect of nominal-group lexical cohesion". Στο M. Coulthard (εκδ.), *Advances in written text analysis*. London: Routledge, 83-101.
- Gledhill, C. 2000: "The discourse function of collocation in research article introductions". *English for Specific Purposes* 19, 115-135.
- Halliday, M. A. K. & Hasan, R. 1976: *Cohesion in English*. Longman: London.
- Halliday, M. A. K. & Martin, J. 1993: *Writing science: Literacy and discursive power*. London: Falmer Press.
- Heyvaert, L. 2003: Βιβλιοκρισία στο: Schmid, H. J. 2000: "English abstract nouns as conceptual shells. From corpus to cognition". *Functions of Language* 10, 244-253.
- Hunston, S. & Francis, G. 1999: *Pattern Grammar*. Amsterdam: J. Benjamins.
- Ivanič, R. 1991: "Nouns in search of a context: A study of nouns with both open and closed-system characteristics". *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 29, 93-114.
- Jespersen, O. 1927: *A Modern English Grammar on Historical Principles. Part 3: Syntax. Second volume*. Heidelberg: Carl Winters Universitätsbuchhandlung.
- Koeppl, R. 1993: *Satzbezogene Verweisformen. Eine datenbankgestützte Unter-*

- suchung zu ihrer Distribution und Funktion in mündlichen Texten, schriftlichen Fachtexten.* Tübingen: Gunter Narr.
- Koutsantoni, D. 2004: "Attitude, certainty and allusions to common knowledge in scientific research articles". *Journal of English for Academic Purposes* 3, 163-182.
- Κουτσουλέλου, Σ. 2002: *Ο πρόλογος ως κειμενικό είδος.* Αθήνα: Παρουσία (Αρ. 54).
- Krenn, M. 1985: *Problems of Gestalt Psychology.* London: Routledge & Kegan Paul.
- Langacker, R. W. 1991: *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 2, Descriptive Applications.* Stanford: Stanford University Press.
- Μπακάκου, Α. & Κουτσουλέλου, Σ. 1999: "Μηχανισμοί αξιολόγησης στο δημοσιογραφικό κείμενο". *Ελληνική Γλωσσολογία 1997, Πρακτικά του 3ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών, 25-27 Σεπτεμβρίου 1997,* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 728-736.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 2002: *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.* Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Παναρέτου, Ε. 1995: *Κειμενικές λειτουργίες της στίξης. Μελέτες της στίξης στο λογοτεχνικό κείμενο.* Διδ. Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Poutsma, H. 1929²: *A Grammar of Late Modern English. Part 1: The Sentence. Second Half: The Composite Sentence.* Groningen: P. Noordhoff.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G. & Svartvik, J. 1985: *A Comprehensive Grammar of the English Language.* London: Longman.
- Raible, W. 1972: *Satz und Text.* Tübingen: Niemeyer.
- Schmid, H. J. 2000: *English Abstract Nouns as Conceptual Shells. From Corpus to Cognition.* Berlin: de Gruyter.
- Sinclair, J. 1990 (εκδ.): *Collins COBUILD English Grammar.* London and Glasgow: Collins.
- Sinclair, J. 1991: *Corpus, Concordance, Collocation.* Oxford: Oxford University Press.
- Tadros, A. 1994: "Predictive categories in expository text". Στο M. Coulthard (εκδ.), *Advances in Written Text Analysis.* London: Routledge, 69-82.
- Vendler, Z. 1968: *Adjectives and Nominalizations.* The Hague: Mouton.
- Winter, E. 1977: "A clause-relational approach to English texts". *Instructional Science* 6, 1-92.
- Winter, E. 1992: "The notion of unspecific versus specific as one way of analyzing the information of a fund-raising letter". Στο W. Mann & S. Thompson (εκδ.), *Discourse Descriptions. Diverse Analyses of a Fund-raising Text.* Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 131-170.